

Розділ 2. Технології навчання фізичної культури

УДК [796.011:796.01/378.2]

Олександр Ажиппо, Галина Пуятіна

Сучасні тенденції та перспективи розвитку підготовки магістрів фізичної культури й спорту

Харківська державна академія фізичної культури (м. Харків)

Постановка наукової проблеми та її значення й зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Основним чинником сталого розвитку, який забезпечує стабільність будь-якої держави, є людина як носій знань і навичок. Зростання ролі людського капіталу, його перетворення в головний ресурс розвитку суспільства підвищує значущість освіти, яка бере активну участь у формуванні гармонійної особистості протягом життя. Складники, що сприяють розвитку людського капіталу, – фактори безпеки, культури, науки, охорони здоров'я та освіти, потребують нагальної уваги з позицій майбутнього збалансованого розвитку. Проблемні питання вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури й спорту через навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти є реакцією на соціальний запит, який спровокований зміною ролі креативної людини в сучасному світі, у системі «людина – людина», баченням ідеалу освіченості людини та новими вимогами до якості людського капіталу відповідно до культурно-духовних, соціально-економічних, інноваційно-технологічних й організаційних трансформацій. Роботу виконано в рамках Зведеного плану наукових досліджень ХДАФК, ініціативної теми на 2020–2025 рр. «Теоретико-методологічні засади розвитку системоутворюючих компонентів фізичної культури (спорт, фітнес і рекреація)» (номер державної реєстрації 0120U101215).

Аналіз досліджень цієї проблеми. Оптимізація системи кадрового забезпечення сфери фізичної культури й спорту є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері фізичної культури та спорту [7, 9], а також цільовим колом наукової розвідки багатьох дослідників. Сучасні дослідження стосуються питань становлення й розвитку системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів (Дутчак Ю. В., Сущенко Л. П., 2019); організаційних засад кадрового забезпечення сучасної фітнес-індустрії (Ажиппо О. Ю., Дутчак М. В., Пуятіна Г. М., Чеховська Л. Я., 2018); компетентнісного підходу в процесі підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної культури (Кузмінський А. І., 2012; Карабанова Н., Альошина А., Бичук О., 2017; Ашанін В. С., Мудрик В. І., Андреев М. В., 2019); частково розкрито організаційно-методичні та інноваційні аспекти підготовки фахівців, зокрема зі спортивного менеджменту (Приходько І. І., Мудрик В. І., Пуятіна Г. М., 2018).

У роботі розв'язується важлива науково-прикладна проблема модернізації освіти у сфері фізичної культури й спорту на основі осмислення вітчизняного досвіду.

Мета дослідження – характеристика тенденцій та обґрунтування перспектив розвитку підготовки магістрів фізичної культури й спорту.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Організація якісної підготовки науково-педагогічних кадрів є одним із завдань закладів вищої освіти. Якість цієї підготовки впливає на продуктивність усіх рівнів вищої освіти. Потенціал магістратури під час підготовки кадрів у сфері фізичної культури й спорту як поєднання соціальної, психолого-педагогічної підготовки та науково-дослідної роботи здобувачів, гарантує набуття фахових компетенцій, важливих для викладацької діяльності.

Проте кожен заклад вищої освіти автономно розв'язує численні проблеми організації освітнього процесу в магістратурі. Висвітлюючи організаційно-наукові аспекти професійної підготовки магістрів у сфері фізичної культури та спорту, зазначимо, що, відповідно до чинного законодавства, «магістр» – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за

освітньо-науковою програмою. Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою спеціалізованих концептуальних знань, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань; оволодіння спеціалізованими вміннями/навичками розв'язання проблем, які необхідні для проведення досліджень і/або провадження інноваційної діяльності задля розвитку нових знань та процедур; формування здатності інтегрувати знання й виконувати складні завдання в широких або мультидисциплінарних контекстах; розв'язувати проблеми в нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

Організаційний механізм реалізації підготовки магістрів сфери фізичної культури й спорту на рівні закладів вищої освіти здійснюється через розробку освітніх програм, зміст яких має відповідати Стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт, який поки ще не затверджений. Унікальність освітніх програм забезпечується науковим потенціалом науково-педагогічних працівників, станом навчальної, матеріально-технічної та дослідницької бази, інформаційно-комунікаційними можливостями, ступенем узгодженості процесу підготовки між усіма стейкхолдерами освітнього процесу. Особливе місце в цій системі відведено аналізу сучасних вимог ринку праці, що наближає систему підготовки кадрів до реальних умов функціонування й розвитку сфери фізичної культури та спорту як самостійного сектору економіки. Важливими складниками в реалізації освітньо-професійної програми з підготовки магістрів фізичної культури й спорту є можливість продовження освіти за освітньо-науковою програмою.

Провідними формами організації освітнього процесу з підготовки майбутніх магістрів фізичної культури та спорту найбільш удалими, на наш погляд, є такі, як аудиторні – лекції (проблемна, лекція-діалог, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint-презентація), інформаційно-комунікаційних технологій (e-learning); семінари (традиційні, міждисциплінарні, «виїзні»); позааудиторні – розроблення індивідуальних наукових, соціальних проєктів, написання наукових статей, есе; індивідуальні заняття, консультації, підготовка та захист кваліфікаційних (магістерських) робіт, науково-педагогічна й науково-дослідна практики, участь в освітніх проєктах і грантах, презентація «START-UP»), дистанційне навчання.

Найбільш ефективними, на думку авторів, у процесі професійної підготовки магістрантів є особистісно зорієнтоване навчання, орієнтація на результат, психологізація навчання, методи проблемного, проблемно-пошукового, інтерактивного навчання, метод моделювання, динамічний ситуаційний метод. Поєднання аудиторно-групової та індивідуально-практичної форм організації освітнього процесу з використанням методу розв'язання здобувачами ситуаційних (виробничих) проблем за допомогою аналізу складних ситуацій забезпечують адаптацію до майбутньої професійної діяльності.

Зазначимо, що система підготовки магістрів фізичної культури й спорту орієнтована на дотримання принципів забезпечення якості вищої освіти та передбачає внутрішній моніторинг якості вищої освіти.

На сучасному етапі розвитку науки в галузі фізичної культури й спорту відбуваються посилення та зростання складності й абстрактності наукового знання, інтенсивна його математизація та комп'ютеризація, що вимагає переорієнтації системи освіти на основі нової парадигми, а також її реформування як організаційного, так і ресурсного забезпечення, перебудови освітнього процесу з урахуванням зміни умов соціально-економічного характеру, відповідності світовим і європейським стандартам.

Парадигма майбутньої освіти у сфері фізичної культури й спорту – формулювання та виклад основних принципів, понять, проблем сфери поширення й засвоєння знань, евристичних експериментів, очікуваних результатів та рекомендацій щодо оптимізації освітнього процесу.

Розвиток системи освіти передбачає таку зміну її станів, яка відбувається за умови збереження її основи, тобто деякого початкового стану, що породжує нові стани. Розвиток системи підготовки магістрів фізичної культури й спорту характеризується, передусім, своєю поступальністю та поступовістю, зв'язком зі змінами сфери фізичної культури й спорту як соціального середовища. Сьогодні найбільш виразних характеристик повинні набувати система наукового управління підготовкою фахівців галузі на різних рівнях, технології, нововведення з урахуванням сучасних тенденцій та орієнтацією на розвиток фізичної культури особистості й суспільства.

Останнім часом спостерігаємо зміну спрямованості зусиль закладів вищої освіти на дослідження потреб ринку праці, розробку нових навчально-методичних технологій, ефективних організаційних структур, які будуть здатні задовольнити ці потреби.

Для успішної реалізації модернізації та інновації під час підготовки магістрів фізичної культури й спорту головна увага має приділятися формуванню концепції, стратегії підготовки та інноваційних заходів, спрямованих на їх реалізацію, що спричинить появу нових видів освітніх послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сучасні соціально-економічні умови суспільства вимагають від закладів вищої освіти гнучкості, мобільності та дієвості стимулів у підготовці компетентних магістрів фізичної культури й спорту. Головним критерієм є якість підготовки кадрів. Основний орієнтир підготовки фахівців – запити зовнішніх стейкхолдерів. Стає все більш очевидною потреба у фахівцях, які мають спеціальну фахову підготовку в галузі оздоровлення різних верств населення, організації дозвілля, управління та обслуговування фізкультурно-спортивних споруд, а також створення адекватної системи державного управління кадровим забезпеченням сфери фізичної культури й спорту в Україні для безперервного професійного розвитку персоналу. Актуальними залишаються питання впровадження схарактеризованих змістових та організаційних підходів у практику роботи закладів вищої освіти, які визначено як перспективні напрями майбутніх наукових розвідок авторів.

Джерела та література

1. Ажиппо О., Путятіна Г. Аналіз сучасного стану реалізації кадрової політики фітнес-клубів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2018. № 6 (68). С. 5–9.
2. Ашанін В. С., Мудрик В. І, Андреев М. В. Проблеми формування компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту на основі інформаційних технологій та багатомірного аналізу: монографія. Харків: ФОП В. В. Петров, 2019. 189 с.
3. Дутчак Ю. В., Сущенко Л. П. Ретроспективний аналіз системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 3 К(110). С. 191–194.
4. Дутчак М. В., Чеховська Л. Я. Концепція організаційного та кадрового забезпечення системи оздоровчого фітнесу в Україні. *Фізична активність, спорт і здоров'я*. 2018. № 2(32). С. 70–77.
5. Карабанова Н., Альошина А., Бичук О. Олімпійська освіта та визначення її ролі майбутніми фахівцями фізичної культури й спорту. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт*. Луцьк, 2017. Вип. 28. С. 209–213.
6. Кузмінський А. І. Моделивання освітньо-професійної підготовки майбутнього фахівця в контексті компетентнісного підходу. *Вища освіта України*. 2012. Т.1, № 3 (дод. 1). С. 29–42.
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні/Нац. акад. пед. наук України; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови); за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.
8. Приходько І. І., Мудрик В. І., Путятіна Г. М. Організаційно-методичні та інноваційні аспекти підготовки фахівців спортивного менеджменту. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Science, research, development. Pedagogy»* (29.04–30.04.2018, м. Барселона). С. 74–81.
9. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року: розпорядження КМУ від 9.12.2015 р. № 1320-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1320-2015%D1%80>

References

1. Azhyppo, O., Putiatina, H. (2018). Analiz suchasnoho stanu realizatsii kadrovoi polityky fitnes-klubiv [Analysis of the current state of implementation of personnel policy of fitness clubs]. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk*. [Slobozhanskyi herald of science and sport], 6 (68), 5–9 (in Ukrainian).
2. Ashanin, V. S., Mudryk, V. I., Andriev, M. V. (2019). Problemy formuvannya kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu na osnovi informatsiinykh tekhnolohii ta bahatomirnoho analizu [Problems of formation of competence of future specialists of physical culture and sports on the basis of information technologies and multidimensional analysis]. Kharkiv, 189 (in Ukrainian).
3. Dutchak, Yu. V., Sushchenko, L. P. (2019). Retrospektyvnyi analiz systemy zabezpechennia yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh mahistriv [Retrospective analysis of the quality assurance system of professional training of future masters], *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova* [Scientific journal of NPU named after M. P. Dragomanova], 3 K(110), 191–194 (in Ukrainian).
4. Dutchak M. V., Chekhovska L. Ia. (2018). Kontseptsiia orhanizatsiinoho ta kadrovoho zabezpechennia systemy ozdorovchoho fitnesu v Ukraini [The concept of organizational and personnel support of the health fitness system in Ukraine], *Fizychna aktyvnist, sport i zdorovia* [Physical activity, sports and health], 2(32), 70–77 (in Ukrainian).

5. Karabanova, N., Aloshyna, A., Bychuk, O. (2017). Olimpiiska osvita ta vyznachennia yii roli maibutnimy fakhivtsiamy fizychnoi kultury y sportu [Olympic education and defining its role by future specialists in physical culture and sports]. *Molodizhnyi naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Fizychnе vykhovannia i sport* [Youth Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka East European National University. Physical education and sports], Lutsk, 28, 209–213 (in Ukrainian).
6. Kuzminskyi, A. I. (2012). Modeliuvannia osvitno-profesiinoi pidhotovky maibutnoho fakhivtsia v konteksti kompetentnisnogo pidkholu [Modeling of educational and professional training of the future specialist in the context of the competence approach]. *Vyshcha osvita Ukrainy* [Higher education in Ukraine], 1(3), 29–42 (in Ukrainian).
7. Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini [National report on the state and prospects of education development in Ukraine] (2016)/Nats. akad. ped. nauk Ukrainy; redkol.: V. H. Kremen (holova), V. I. Luhovyi (zast. holovy), A. M. Hurzhii (zast. holovy), O. Ya. Savchenko (zast. holovy); za zah. red. V. H. Kremenia. Kyiv: Pedagogichna dumka, 448 (in Ukrainian).
8. Prykhodko, I. I., Mudryk, V. I., Putiatina, H. M. (2018). Orhanizatsiino-metodychni ta innovatsiini aspekty pidhotovky fakhivtsiv sportyvnoho menedzhmentu [Organizational-methodical and innovative aspects of training sports management specialists], *Materialy Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii «Science, research, development. Pedagogy»* [Proceedings of the International Scientific and Practical Conference «Science, research, development. Pedagogy»], 29.04–30.04.2018, Barselona, 74–81 (in Ukrainian).
9. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2020 roku [About approval of the Concept of the State target social program of development of physical culture and sports for the period till 2020] rozporiadzhennia KMU vid 9.12.2015 r. № 1320-r. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1320–2015%D1%80> (in Ukrainian).

Анонції

Актуальність. Проблемні питання вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури й спорту через навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти є реакцією на соціальний запит, який спровокований зміною ролі креативної людини в сучасному світі, у системі «людина – людина», баченням ідеалу освіченості людини та нові вимоги до якості людського капіталу відповідно до культурно-духовних, соціально-економічних й інноваційно-технологічних та організаційних трансформацій. **Методологія дослідження.** Цільовою настановою наукової розвідки обрано здійснення аналізу організаційно-наукових підходів до професійної підготовки магістрів фізичної культури та спорту в контексті сучасних запитів держави, суспільства й фізкультурно-спортивних функціонерів. Обрано комплекс взаємопов'язаних методів: системний, об'єктний і предметний аналіз, організаційний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. **Результати.** У статті охарактеризовано сучасну тенденцію та обґрунтовано перспективи розвитку підготовки магістрів фізичної культури й спорту. **Висновки.** Сучасні соціально-економічні умови суспільства вимагають від закладів вищої освіти гнучкості, мобільності та дієвості стимулів у підготовці компетентних магістрів фізичної культури і спорту. Головним критерієм є якість підготовки кадрів. Основним орієнтиром підготовки фахівців є запити зовнішніх стейкхолдерів. Стає все більш очевидною потреба у фахівцях, які мають спеціальну фахову підготовку в галузі оздоровлення різних верств населення, організації дозвілля, управління та обслуговування фізкультурно-спортивних споруд, а також створення адекватної системи державного управління кадровим забезпеченням сфери фізичної культури й спорту в Україні для безперервного професійного розвитку персоналу.

Ключові слова: підготовка, магістр, фізична культура й спорт, система, перспективи.

Александр Ажиппо, Галина Пуяткина. Современные тенденции и перспективы развития подготовки магистров физической культуры и спорта. Актуальность. Проблемные вопросы совершенствования системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации специалистов сферы физической культуры и спорта через обучение на втором (магистерском) уровне высшего образования является реакцией на социальный запрос, который спровоцирован изменением роли креативного человека в современном мире, в системе «человек – человек», видением идеала образованности человека и новым требованием к качеству человеческого капитала в соответствии с культурно-духовными, социально-экономическими, инновационно-технологическими и организационными трансформациями. **Методология исследования.** Целевой установкой научной разведки выбраны осуществление анализа организационно-научных подходов к профессиональной подготовке магистров физической культуры и спорта в контексте современных запросов государства, общества и физкультурно-спортивных функционеров. Избран комплекс взаимосвязанных методов: системный, объектный и предметный анализ, организационный анализ, синтез, сравнение, обобщение. **Результаты.** В статье характеризуется современная тенденция и обосновываются перспективы развития подготовки магистров физической культуры и спорта. **Выводы.** Современные социально-экономические условия общества требуют от высших учебных заведений гибкости, мобильности и действенности стимулов в подготовке компетентных магистров физической культуры и спорта. Главным критерием является качество подготовки кадров. Основным ориентиром подготовки специалистов является запрос внешних стейкхолдеров. Становится все более

очевидной потребностью в специалистах, имеющих специальную профессиональную подготовку в области оздоровления различных слоев населения, организации досуга, управления и обслуживания физкультурно-спортивных сооружений, а также создание адекватной системы государственного управления кадровым обеспечением сферы физической культуры и спорта в Украине для непрерывного профессионального развития персонала.

Ключевые слова: подготовка, магистр, физическая культура и спорт, система, перспективы.

Oleksandr Azhyppo, Halyna Putyatina. Modern Trends and Prospects for the Development of Training Masters of Physical Culture and Sports. Topicality. Problematic issues of improving the system of training, retraining and advanced training of specialists in the field of physical culture and sports through training at the second (master's) level of higher education is a reaction to social demand, which is provoked by a change in the role of a creative person in the modern world, in the system «person – person», the vision of the ideal of a person's education and new requirements for the quality of human capital in accordance with cultural, spiritual, socio-economic, innovative, technological and organizational transformations. **Research Methodology.** The target setting of scientific intelligence was chosen: the analysis of organizational and scientific approaches to the professional training of masters of physical culture and sports in the context of modern requests of the state, society and physical culture and sports functionaries. A set of interrelated methods was selected: system, object and subject analysis, organizational analysis, synthesis, comparison, generalization. **Results.** The article describes the current tendency and substantiates the prospects for the development of the training of masters of physical culture and sports. **Conclusions.** Modern socio-economic conditions of society require flexibility, mobility and effectiveness of incentives from higher educational institutions in the preparation of competent masters of physical culture and sports. The main criterion is the quality of personnel training. The main guideline for training specialists is the requests of external stakeholders. The need for specialists with special professional training in the field of health improvement of various segments of the population, organization of leisure, management and maintenance of physical culture and sports facilities, as well as the creation of an adequate system of state management of staffing in the sphere of physical culture and sports in Ukraine for continuous professional development of staff is becoming more and more obvious.

Key words: preparation, master, physical culture and sports, system, perspectives.

УДК 796.011-053.9

Олександр Томенко

Обґрунтування програми оздоровчо-рекреаційної діяльності в похилому віці

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми)

Постановка наукової проблеми та її значення. За даними державних органів статистики, уперше за останні десятиліття відбулося значне зниження кількості жителів нашої країни. Крім того, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я населення у світі характеризується постарінням, у результаті чого до 2030 р. виникне ситуація, коли на двох пенсіонерів буде одна особа працездатного віку [1, 5, 8, 10, 12 та ін.], що негативно впливає на економіку країн, у тому числі й в Україні.

У науковій літературі з фізичної культури представлено широкий спектр розробок із використання засобів і методів підтримки рухової активності людей похилого віку [3, 7, 13, 16 та ін.]. Очевидно, що для ефективної їх реалізації потрібно враховувати стан здоров'я, рівень функціональних характеристик фізичної підготовленості.

Результати вивчення літературних джерел дали змогу виявити суперечності між необхідністю підвищення якості життя осіб похилого віку за допомогою збереження й підвищення рівня їхнього здоров'я, з одного боку, і недостатньою розробленістю програм оздоровчо-рекреаційної рухової активності з урахуванням стану здоров'я, функціональних можливостей та фізичного розвитку організму – з іншого, що дало підставу сформулювати проблему дослідження, яка полягає в необхідності розробки науково обґрунтованої програми оздоровчо-рекреаційної діяльності осіб похилого віку.

Мета дослідження – наукове обґрунтування програми оздоровчо-рекреаційної діяльності для осіб похилого віку, що передбачає врахування стану їхнього здоров'я, функціональних характеристик і фізичної підготовленості.

Задля досягнення сформульованої мети й виконання зазначених завдань дослідження використано такі **методи:** педагогічні, аналіз та узагальнення наукової літератури, нормативно-правових